Opłata pocztowa uiszczono ryczałtem.

Цана асобнага нумару 20 грош.

БЕЛАРУСКАЯ ДОЛЯ

Выходзіць тры разы ў тыдзень.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: **Вільня, Віленская вул. 12, п. 6.** (Wileńska 12, m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад **12** да **2** г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад **9** да **3** г.

Падпіска на **адзін месяц** з дастаўкай да хаты **2 зл.** Для заграніцы ўдвая даражэй.
Перамена адрэса 30 грошы.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 гр., за радок пэтыту ў 1 шп

№ 8. Вільня, Серада, 28-га студзеня 1925 г. Год I.

КСЕНІЯ КРАСІНСКАЯ

сяброўка Беларускае Драматычнае Майстроўні

памерла ў Вільні 25 студзеня 1925 г., пражыўшы 27 гадоў.

Пахавана там-жа на Ефрасінеўскіх могілках 27 студзеня.

Беларуская Драматычная Майстроўня.

Сонная сэсія.

Неяк паціху, бяз ніякага шуму, распачалася пасьля Каляд бягучая сэсія Сойму. І паседжаньні яго—нейкія бледныя, няцікавыя, сонныя.

Гэта зусім зразумела. Пасьля таго, як Сойм даў дыктатарскія паўнамоцтвы ўраду п. Грабскага, апошні і выдае свае загады ў найважнейшых справах дзяржаўнага жыцьця—бяз Сойму. Для Сойму астаецца толькі бюджэт і тыя справы, якіх урад ня хоча браць на сваю выключную адказнасьць.

Вось, чаму Сойм ня прыкоўвае да сябе ўжо такое ўвагі народу, як было раней. І вось чаму цяпер, калі так мала спраў праходзе праз Сойм, мы бачым як-быццам нейкае *замірэньне паміж польскімі партыямі.* А адначасна тыя-ж партыі падгатаўляюць стварэньне *не прыпадковае* польскае большасьці, якая творыцца ў паадзінокіх прыпадках —пры галасаваньні аб тэй ці іншай справе ў Сойме, але *сталай*, зьвязанай аднэй праграмай і аднэй тактыкай. Стварэньне-ж такое большасьці—гэта канец ураду п. Грабскага, які ў такім выпадку павінен будзе аддаць уладу ў рукі *парляманцкага* ўраду, створанага гэнай большасьцяй.

Судзячы з газэтных вестак, у гэтым кірунку распачаў працу ізноў п. Вітас, правадыр польскіх сялян—багатыроў („кулакоў"). І зусім магчыма, што яго праца дасягне мэты.

Парляманцкае замірэньне паміж польскімі партыямі адбіваецца, аднак, вельмі блага на.. *„інародцах"*. І вось, як прыклад гэтага, перад намі гэткі цікавы факт.

Ген. Сікорскі, сучасны Міністар вайсковых спраў, апрацаваў і падаў у Сойм праект закона *аб прымусовым вывазе народнае маемасьці і выдаленьні насяленьня* з абшараў, якім *можа пагражаць* выбух ваенных падзей. А з прычыны таго, што, як гэта кожнаму ясна, ваенныя падзеі звычайна пачынаюцца на акраінах дзяржавы—на яе „Крэсах", дык гэты праект датыча перад усім іменна „крэсавых" зямель,—значыць, *беларускіх і украінскіх.* Ніжэй мы падаем цалком гэты праект, з зьместу якога лёгка пераканацца аб *небясьпецы*, якой правядзеньне яго ў жыцьцё можа пагражаць нашаму народу. Але соймавая камісія вайсковых спраў і не задумалася над тым, што ён суліць Заходняй Беларусі, ды украінскім землям, і прыняла яго *ўсемі польскімі галасамі.* І ня можа быць сумліву, што Сойм таксама яго рыме, бо гэта йдзе не аб польскае, а —аб „інароднае" насяленьне!

Справа законапраекту ген. Сікорскага праводзіцца ў вельмі сьпешным парадку. Яна вызначана на паседжаньне Сойму ў аўторак, 27 студня, і ў той мамэнт, як нашы чытачы атрымаюць нашу газэту, справа гэтая будзе ўжо скончана. І вось, учыніўшы гэты крок, узмацаваўшы спайку і салідарнасьць польскае большасьці Сойму—коштам інтарэсаў „Крэсаў", Сойм маніцца ізноў на даўжэйшы час спыніць свае паседжаньні—*заснуць...*

На што йдуць нашы падаткі.

Пад такім загалоўкам украінская часопісь „Воля Народа" падае выбарку цікавейшых цыфр з бюджэту Польшчы, з якімі варта пазнаёміцца ў сувязі з апошнім выступленьнем п. Грабскага ў бюджэтнай камісіі, выкліканымі гэтым выступленьнем спрэчкамі.

Вось гэтыя цыфры.

Усіх выдаткаў мяціме польская дзяржава ў 1925 годзе **1.981.592.844 злот.** (блізу два міліярды). З гэтага выпадае: на міністэрства вайсковых спраў—640,500,000 злот. (640 міліёнаў з паловай); на міністэрства ўнутраных спраў—188.090.907 злот. (188 мільёнаў з лішкам), з чаго на паліцыю празначана 102.933.641 зл. (блізу 103 мільёны); на выдаткі прэзыдэнта дзяржавы—1.414.000 зл. (у тым яго асабістая пэнсія па 10.000 зл. на месяц); на соймавых дэпутатаў—4.608.412 зл.; на сэнатараў—1.181.080 зл. і г. д.

Дужа цікава выглядаюць так-званыя „дыспазыцыйныя фундушы", значыць, тыя выдаткі, з якіх ніхто нікому не дае справаздачы і якімі распараджаюцца паадзінокія міністры на свае тайныя мэты. Гэтыя грошы йдуць звычайна на аплачываньне розных тайных агентаў—у краю і заграніцай і на розныя другія справы, не падлягаючыя

Праект уставу аб прымусовым вывазе насяленьня і прыватнае маемасьці з абшарау Гаспадарства, якім пагражаюць ваенныя апэрацыі.

(Гл.: „Sprawozdanie Komisji Wojskowej", druk № 1587).

Арт. I. У часе вайны, або калі пагражае выбух вайны, дзяржаўныя ўлады могуць загадаць прымусовы вываз прыватнае маемасьці з абшараў Гаспадарства, якім пагражаюць ваенныя апэрацыі.

Прымусоваму вывазу падлягае ўсялякая маемасьць, якая зьяўляецца ўласнасьцяй прыватных фізычных і юрыдычных асоб, а такжа юрыдычных асоб публічнага характару, паскольку гэтая маемасьць прадстаўляе асаблівую вартасьць для дзяржавы, перад усім з пункту гледжаньня абароны дзяржавы.

Арт. 2. Прымусовы вываз прыватнае маемасьці з вызначэньнем абшару загадывае, азначаючы род маемасьці, падлягаючае вывазу:

1) у часе пагрозы выбуху вайны—Рада Міністраў, па дакладу міністра вайсковых спраў,

2) у часе вайны—міністар вайсковых спраў у паразуменьні з заінтарэсаванымі міністрамі, а ў мясцовасьцях, прыналежачых да ваеннае тэрыторыі,—глаўнакамандуючы, ці-то ўпаўнамочаныя ім улады.

Арт. 3. Прымусоваму вывазу падлягае такжа насяленьне, аднак, толькі з мясцовасьцяў, абнятых беспасярэднімі ваеннымі апэрацыямі, і ў межах, неабходных дзеля спраўнага правядзеньня гэтых апэрацыяў.

Вываз насяленьня загадывае і вызначае межы гэтага высяленьня—Глаўнакамандуючы, ці-то ўпаўнамочаныя ім улады, пры чым насяленьню, падлягаючаму прымусоваму высяленьню, мае быць—колькі можна—дадзена магчымасьць забраць з сабой жывы інвэнтар і неабходныя спажыўныя прадукты.

Арт. 4. Вайсковыя ўлады, ці з іх упаўнамочаньня другія дзяржаўныя ўлады, могуць загадаць зьніштажэньне маемасьці, падлягаючай прымусоваму вывазу, вывязьці якое ў належным часе акажацца немагчыма, паскольку гэная маемасьць магла-б быць выкарыстана ворагам дзеля ваенных мэтаў.

Арт. 5. У мэтах прымусовага вывазу і звароту дзяржава дае патрэбную скольмасьць транспортных сродкаў і забясьпечывае дачэснае зьмяшчэньне вывезенае маемасьці і дачэснае памяшчэньне і ўтрыманьне для вывезенага насяленьня ў районах, якім не пагражаюць беспасярэднія ваенныя апэрацыі.

Арт. 6. За зьніштажэньне прыватнае маемасьці ў выпадку, азначаным у арт. 4, дзяржава выплачывае адшкадаваньне, установленае ацэначнымі камісіямі, дзеючымі, паводле прадбачанага „Уставам аб рэчавых сьведчаньнях" парадку. Да часу ўваходу ў жыцьцё гэтага ўставу спосаб паступаньня ў гэтай галіне будзе установлены загадам Рады Міністраў.

Гэты абавязак не абцяжае дзяржавы ў выпадках, калі зьнішчанае маемасьць ня была вывезена з віны ўласьніка ці асоб, дзеючых ад яго імя.

Арт. 7. Хто нарушыць загады, выданыя на падставе гэтага ўставу, або распараджэньні, выданыя на падставе гэтых загадаў, — будзе караны за праступак, калі дадзены ўчынак не падлягае цяжэйшай кары:

а) у б. расейскай і б. нямецкай часьці—вастрогам да 1 году і штрафам да 4.000 зл., ці аднэй з гэтых кар.

b) у б. аўстрыйскай часьці — сьцісьлым арыштам да 1 году і штрафам да 4.000 зл., ці аднэй з гэтых кар.

Побач з карамі, можа быць сканфіскавана маемасьць, падлягаючая вывазу.

Арт. 8. Выпаўненьне гэтага ўставу даручаецца міністру вайсковых спраў у паразуменьні з міністрам унутраных спраў і другімі зацікаўленымі міністрамі ў межах прыналежнае кожнаму з іх кампэтэнцыі, а ў адносінах да арт. 7—міністру справядлівасьці.

Арт. 9. Устаў уваходзе ў жыцьцё ад дня апублікаваньня.

народнаму кантролю. Гэтыя фундушы ў бюджэце выражаюцца такімі цыфрамі: для прэм'ера — 200.000 зл., для міністра фінансаў — 150.000 зл., для міністра загран. спраў—954.000 зл., для міністра вайсковых спраў—3.568.000 зл. (тры з палаvай мільёны), для міністра ўнутраных спраў — 1.700.000 зл. Разам 6.572.000 зл.

Цікава адзначыць: у вялізарнай Расейскай імпэрыі да часоў Сталыпіна міністру ўнутраных спраў вызначаўся „дыспазыцыйны фундуш“ у суме ўсяго толькі 50.000 руб., або 133 000 злот. (ці блізу **ў 13 разоў менш**, як польскаму міністру ўнутр. спраў!).

Найтаньней будзе каштаваць Польшчы... „урад дзеля нацыянальных меншасьцяў“, бо ўсяго толькі 38,597 зл. (няпоўныя чатыры месяцы асабістае пэнсіі прэзыдэнта дзяржавы). Міністэрства вайсковых спраў каштавацімець больш, як міністэрства асьветы, міністэрства зямельных рэформ, міністэрства земляробства і міністэрства грамадзкае апекі—разам!

Дыспазыцыйныя грошы, аб якіх ніхто не даведаецца, на што яны пойдуць, дасягаюць акурат такое сумы, сколькі каштуе ўтрыманьне ўсіх паслоў і сэнатараў разам.

Прэзыдэнт дзяржавы мае пэнсіі 120.000 зл. у год. Але, апрача пэнсіі, на выдаткі прэзыдэнта яшчэ 1.294.000 зл.,—разам з пэнсіяй 1.414 000 зл. За гэтую суму можна было-бы ўтрымаць пяцьсот сем'яў!

На пакрыцьце ўсіх дзяржаўных выдаткаў скарб мае „чыстага“ даходу з сваіх прадпрыемстваў усяго толькі 27.187.287 зл., чым пакрываецца ледзьве адна дваццаць пятая частка выдаткаў на войска. Рэшту павінен даць народ.

Аб чым пішуць.

Прызнаньні Обста.

P.S.O. робіць у „Dz. Wil. вельмі цікавае прызнаньне.

Кажучы з зразумелым сумам аб **надужыцьцях** у паліцэйскіх і... прасьветных вышэйшых цэнтральных — установах Віленшчыны, ён зусім слушна сьцьвярджае, што Вільня у гэтым сэнсе — зусім ня ёсьць выняткам, што ўсюды ў Польшчы, а перад усім „на правінцыі, робяцца бадай яшчэ горшая рэчы“.

Але далей, дык яшчэ цікаўней...

„Мы (палякі) павінны сьцьвярдзіць, што тая вольнасьць, да якой мы імкнуліся ў працягу больш столецьця, выпала (!) аднак-жа нам неспадзявана. Бяручы гэтую справу (справу незалежнасьці!) зусім тэорэтычна, **бяссумліўна было-б лепей, калі-б мы (палякі) прайшлі праз якісь — кольнінаццаці-гадовы падгатаваўчы пэрыяд, напрыклад—шырокай** аўтаноміі“.

Але „палітыка—жыцьцё народу“, а ня тэорыя,—рашыла інакш. І вось „геніяльны палітык“—галава польскай дэлегацыі ў Парыжу—п. Р. Дмоўскі—

„бачучучы, што мамэнт—адпаведны (?! палітычна“, але не „тэарэтычна“!) і, **можа, ніколі ўжо ня здолее паўтарыцца**, паставіў катэгарычна дамаганьне—поўнае незалежнасьці Польшчы“.

Так і запішам, пане Обст: мамэнт, адпаведны для стварэньня незалежнай Польшы, быў у 1919 г. ў Парыжу выкарыстаны п. Дмоўскім не дзеля таго, што Польшча і польскае грамадзянства палітычна **дасьпела** да дзяржаўнай незалежнасьці,—бо яны **толькі ў запраўднасьці дасьпелі наагул да аўтаноміі**;—паводле прызнаньня самога п. Obsta, але „адпаведным“ гэты мамэнт п. Obst лічыць **толькі дзеля таго**, што ён ужо-б больш ніколі не паўтарыўся!..

Палітычны агляд.

У Польшчы.

Перарыў агульных паседжаньняў Сойму.

На нарадзе прадстаўнікоў бюджэтнай камісіі ў маршалка Сойму, з учасьцем прэм'ера Грабскага пастаноўлена—дзеля шыбкага і грунтаўнейшага разгляду бюджэту ў камісіі—на ўвесь час гэтай працы камісіі зрабіць перарыў у агульных паседжаньнях Сойму—прыблізна на некалькі тыдняў.

Справа санацыі „Крэсаў“

Ня толькі хвароба „Крэсаў“ сталася ўжо эранічна-невылячальнай, але і курацыя ці санацыя, або мо'—лепш гутаркі, нарады, канфэрэнцыі і г. д. у справе санацыі сталіся „хронічнымі“ і прывычнымі, так што ніхто ўжо не бярэ нават усур'ёз усей гэтай зусім не пагражаючай хваробе хронічнай „санацыі“.

A więc —

„23 студня адбылася ў Варшаве тарговая (каторая па ліку?!) канфэрэнцыя—прадстаўнікоў Соймавых клюбаў, міністраў з нязьменнымі і ўсюды прысутным м. Тугуттам. Канфэрэнцыя мела мэтай справу адбудовы „Крэсаў“...

Віленскія дэлегаты ў м. Тугутта.

Мін. Тугутт прыняў 23/I 2 польскія дэлегацыі—ад Віленскага Унівэрсытэту і ад Саюзу Грамадзкіх і Асьветных арганізацыяў Вільні, якія канфэравалі з міністрам у справах „Крэсаў“ (?).

Клюб пястоўцаў—у апазіцыі.

Вельмі знаменным зьявішчам у палітычным жыцьці Польшчы трэба лічыць нарастаючую апазіцыйнасьць, амаль не варожасьць, вітасовых „людоўцаў“ да ўраду Грабскага. „Пястоўцы“, гэта — быццам парабкі эндэцыі, і іх выступленьне ясна паказываюць на настроі і жаданьні іх паноў з „Хіены“.

У часе дыскусіі над бюджэтам у камісіі фінансавы спэцыяліст „Пяста“, п. Бырка, сказаў вельмі вострую прамову, у якой крытыкаваў урад, а перад усім фінансава-эканамічную палітыку ўраду — за самавольныя перавышэньні паўнамоцтваў, за сабатаж зямельнай рэформы і г. д.,—пагразіўшы, што яго Клюб можа быць змушаны галасаваць проці бюджэту.

Напады.

Напад у Стаўпецкім павеце.

16 студня некальгі дзесяткаў узброеных людзей напалі на маёнтак Мікалая Шэнца, Навапольле, які і абрабавалі. На 3 параконных вазах нарабленае дабро бандыты мелі час вывезьці. Паслана пагоня.

Яшчэ напад на „Крэсах“ (?).

У ноч на 21 студня на фальварак Сьвятое (?) напала банда, пад'ехаўшы на падводах да дому, які пачала абкідаць гранатамі, ад чаго ўзьняўся пажар у двары. Зрабаваўшы 5 каней, бандыты ўцяклі ў заходнім напрамку (?).

Так пішуць у „Dzien. Wil.“ з Варшавы, не паказываючы, дзе гэтае „Сьвятое“ месца...

Напад пад Ляхавічамі.

Dz. Wil. піша:

У 12 гадз. ўначы банда з 10 душ, узброеных стрэльбамі і ручнымі гранатамі, зрабіла напад на маёнтак п. Даткевіча, Нізкае (ў 8 вярстох ад ст. Ляхавічы). Бандыты зрабавалі 1,200 злотых і 50 руб. золатам, забралі ўсе вопраткі, срэбнае начыньне і г. д. Усё гэта на падводах было вывезена ў напрамку радавай граніцы. Паліцыя экстрэнным цягнікам выехала з Баранавіч у Ляхавічы.

„Dz. Wil.“ дадае, што гэты „экстрэнны“ цягнік больш за 2 гадзіны чакаў на зборы паліцыі ў далёкую падарожу...

Прысуд у справе львоўскіх бандытаў.

22 студня Львоўскі суд засудзіў 2 бандытаў на расстрэл, а 2 іншых — на 8 гадоў каторгі.

Па просьбе суда п. Прэзыдэнт памілаваў аднаго з засуджаных на сьмерць. Каля вастрогу і мейсца казьні другога засуджанага сабраліся вялізарныя масы народу.

Пасьля гэтай прамовы п. Быркі на сабраньні Клюбу „Пяста“, пасьля дакладу п. Вітаса — аб агульным палітычным і гаспадарчым палажэньні Польшчы, Клюб прыняў гэткія рэзалюцыі:

1. Сьцьвярджаючы цяжкае гаспадарчае палажэньне Польшчы, а перад усім усё растучае зьбядненьне шырокіх масаў братных земляробаў і ўпадак земляробства наагул, Клюб рыме ўсе меры, каб змусіць урад правясьці зямельную праграму Клюбу.

2. Клюб адабрае становішча сваіх прадстаўнікоў у бюджэтнай камісіі, якія бароняць земляробства, „po macoszemu“ і з шкодай для агульнага багацьця краю, трактаванага ўрадам.

3. Клюб сьцьвярджае, што апошнія зьмены ў габінэце міністраў і адміністрацыі зроблены—не ў інтарэсах дзяржавы, але пад націскам, на карысьць некаторых партыяў (лявіцы?!), і за гэта Клюб ускладае ўсю адказнасьць за гэтае дэзарганізаваньне (!) адміністрацыі—а таксама і за ўрад на гэтыя партыі (гэта значыць, што „Пяст“ адмаўляецца ад агульнай адказнасьці за ўрад Грабскага).—Клюб будзе галасаваць за карысныя для дзяржавы меры ўраду, але будзе рашуча выступаць проці шкодных для інтарэсаў гаспадарства і народу.

4. Клюб сьцьвярджае, што, ня глядзячы на

Ад Ганді да Даса.

(*Палітычная эвалюцыя індыйскіх незалежнікаў*).

(Гл. № 7 „Беларускае Долі).

Мы казалі, што пакуль вялікі індыйскі прарок-„магатма“—Ганді хадзіў, як Ісус, па зямлі і казаў гарачыя прамовы, заклікаючы да рэлігійнага, нацыянальнага і эканамічнага адраджэньня краю і казаў, што толькі ў выніку гэтага магчыма хуткае палітычнае вызваленьне з-пад панаваньня Англіі,—англійскія ўлады не чапалі прарока-агітатара.

Яго пропаведзь „сводэшы“ (байкоту, забастоўкі) ўсяго англійскага, а перад усім англійскіх тавараў, ведама, абурала англійцаў, для якіх запраўды, як казаў не адзін із іх палітыкаў, „палітыка ёсьць гандаль“; але крайнасьці і недарэчнасьці гэтай пропаведзі выклікалі насьмешкі з боку англійцаў, якія сьпярша абвясьцілі Ганді вар'ятам. І паліцыя не чапала яго.

Гэты „вар'ят“ быў да таго забраніраваны і другім сваім агульным маральна-палітычным догматам: „а гімса“, што значыць: **„не забі!“**.

Гэты „вар'ят“ („запраўдны вар'ят“ у нашым сьвеце кругавога і паўсюднага забойства!..) вучыў: „Маем аднаго Бога, якога бачым—у Бібліі, ці ў Каране, ці Зэнд-Авэсьце, у Тальмудзе ці ў Багаваdіті *). Гэты Бог—Бог справядлівасьці і Любові. Дык ня можна ненавідзець англійца ані якога іншага чалавека. **Але трэба ненавідзець гэтыя англійскія ўстановы, якія адбіраюць самастойнае жыцьцё ў Індыі**... Ня лічыце-ж, што, калі я загадываю ненавідзець сыстэму, дык тым самым прынцыпова я асуджаю і чалавека“...

Але, калі гэтае шляхотнае, чыста духоўнае семя, пасеянае ў жывых народных масах, збудзіўшыхся да самастойнага жыцьця і ўсестаронняе практычнае працы над адбудовай свайго ўласнага сьвету,—пачало прынасіць плады, дык тактыка англійскай улады рэзка зьмянілася...

І вось ад 1920—1921 г. г. пачалі адчувацца англійскім скарбам вынікі байкату англійскіх тавараў. Насколькі рэальнай пагрозай аказалася тактыка байкоту, даказываюць лічбы апошніх гадоў, сьцьверджаныя англійскай статыстыкай: англійскія даходы з Індыі ў апошнія гады паменшыліся на суму каля 75 мільёнаў даляраў... Адзін толькі байкот тавараў дае англійцам больш за 20 мільёнаў страты ў год. А калі ў 1921 годзё ў Індыю прыехаў англійскі насьледнік, прынц Уэльскі, дык усе месты, у часе яго бытнасьці зусім пусьцелі,—усё насяленьне або хавалася ў дамох, або выходзіла за места ў палі і лясы. Прымушаны былі спатыкаць яго толькі багатыры ды чыноўнікі, якія за гэта пасьля, часамі, плацілі жыцьцём, гінучы ад рукі фанатыкаў байкоту, блага зразумеўшых высокі зьмест навукі Ганді...

Ужо гэтыя плады, ці толькі „кветкі“, моцна ўстрывожылі англійскіх купцоў-палітыкаў... А калі пачалася, як паўсюднае зьявішча, адмова плаціць англійцам падаткі і на гэтым грунце ўзьняліся народныя бунты і „ўсьмірэньні“, тады ўжо англійская ўлада ня вытрымала... Ня гледзячы на тое, што **Ганді першы заўсёды ўцішаў гэтыя бунты**, заклікаючы да магутнага, бяскроўнага, але рашучага адпору, паліцыя арыштавала яго і аддала пад суд...

Пратокол гэтага надзвычайна—цікавага суда апублікованы асобнай брашурай; дыялёг паміж судзьдзёй і абвінавачаным мае высокую драматычную вартасьць...

Высока-маральны і культурны прадстаўнік англійскай справядлівасьці пад націскам адказаў і трафнай самаабароны Ганді, які апіраўся на ўсе найвышэйшыя ідэі рэлігіі, маралі і права, павінен быў прызнаць, што **ня можа нічога абсалютна нічога закінуць** Ганді, з пункту гледжаньня „высокіх рэлігійна-маральных падставаў эўрапэйскай культуры“. Але сьцьвярдзіў — бо мусіў сьцьвярдзіць! і—што, **паступаючы рыгарыстычна ў духу гэтых „падстаў“ і гэтых высокіх ідэяў агульна-людзкай культуры і цывілізацыі, Ганді... робіць — гэтым самым!? — вялізарную шкоду Англіі ў Індыі**... І дзеля таго, на точнай падставе, істнуючых законаў, абараняючых „істнуючы лад і парадак“ (інтарэсы англійцаў!) у Індыі, ён (англійскі судзьдзя—у англійскай справе!..) павінен засудзіць прарока, спаўняючага агульна-людзкі закон, але нарушаючага англійскі закон у Індыі, — на 6 гадоў у Турму...

Гуманны англійскі судзьдзя, „кіруючыся толькі загадамі Яго Вялічаства—уласнага сумленьня“!.. інтарэсамі англійскага гандлю ў Індыі засудзіў стаўшагася небясьпечным для апошніх індыйскага прарока на 6 гадоў вастрогу...

Англійцы думалі гэтым спыніць узьняўшыся рух—імкненьне да самастойнасьці і незалежнасьці, пазбавіўшы яго **галавы**, — высока-шляхотнага, гуманнага правадыра.

Насколькі яны абмыліліся, пабачымо далей... Тут сьцьвердзім толькі, што наагул кожны запраўды—народны рух, заўсёды—непераможны, робіцца толькі больш безадказным, небясьпечным, калі яго пазбаўляюць галавы — сьвядомых, адказных правадыроў...

Якраз гэтак і здарылася, як толькі англійская ўлада пасадзіла Ганді ў турму. Сьпярша, як быццам памятаючы „непраціўленскія“ запаведзі Ганді, народ аднёсся да яго арышту пасыўна; але патроху хвалі абурэньня пачала ўзрастаць... Рух, які Ганді ўмеў стрымліваць, даючы яму больш спакойныя, разумныя формы,—пачаў ператварацца ў анархічна-стыхійнае хваляваньне...

Адначасна найбольш сьвядомыя адзінкі, кіраваўшыя на мясцох гэтым рухам, склікалі ў паўдзённай Індыі вялізарны кангрэс індыйскіх незалежнікаў - нацыяналістаў, на які зьехалася аж 6.000 дэлегатаў-паўнамоцнікаў з усіх краёў і „дзяржаў“ Індыі. У кангрэсе прымала ўчасьце больш 100 тысяч народу... Для ўсіх учасьнікаў на скорую руку збудавалі цэлае места... Каб даць

*) Усе—сьвятыя кнігі—розных народаў і рэлігіяў: хрысьціян, мусульман, пэрсаў, жыдоў, індусаў.

тое, што ізноў прайшоў цэлы год і зьмяніўся міністар „рэформ рольных“, справа зямельнай рэформы — не зрабіла ані воднага кроку наперад, што Клюб можа вытлумачыць толькі — або злой воляй, або няздольнасьцю ўраду.

Сэнсацыйныя арышты ў Львове.

У Львове сэнсацыю зрабілі арышты—па загаду сьледчага—вядомых у месьце асобаў з інтэлігенцыі. Арышты маюць сувязь з справай студэнта-сіяніста Штэйгера, якога, як ужо выясьнілася, няслушна судзілі за кіданьне пэтарды (гучна, але ня шкодна выбухаючай „бомбы“) у павозку п. Прэзыдэнта Войцеховскага ў Львове.

Заграніцай.

Угодкі сьмерці Леніна.

З Масквы ПАТ-у наказуюць аб урачыстым паседжаньні Маскоўскай Рады ў памяць сьмерці Леніна, на якім прамаўлялі Каменев, Калінін, Рыков і ўрад сялянскіх дэпутатаў. Усе аратары адзначылі рэвалюцыйную цьвёрдасьць і сьмеласьць, як галоўныя чырты характару Леніна, даводзячы, што чырты гэтыя павінны зрабіцца галоўнымі адзнакамі характару шырокіх народных масаў. Урачыстасьць закончылася канцэртам.

Замясьціцелі Троцкага.

У дапаўненьне паданай весткі аб наступніку Троцкага газэты паведамляюць, што мейсца Троцкага, як народнага камісара ў ваенна-марскіх справах, заняў Дзяржынскі, а галоўным камісарам чырвонай арміі назначаны Фрунзэ, былы яго памоцнік.

Сьмерць ген. Курапаткіна

У Маскве памёр ген. Курапаткін, былы ваенны міністар у Расеі і галоўна-камандуючы ў расейска-японскай вайне.

Нота саюзьнікаў нямецкаму ўраду.

Яшчэ рапарт кантрольнай камісіі не. гатоў афіцыяльна, а ўжо саюзьнікі прыгатавалі ноту нямецкаму ўраду—у справе нарушэньня Нямеччынай Вэрсальскіх пастановаў аб разбраеньні. Аднак жа, як сьведчыць тэлеграма польскага агенцтва (?), нота робіць закід толькі ў тым, што Нямеччына пакінула ў сябе ўвесь генаральны штаб, не зрэдукаваўшы яго, як вымагае трактат.

Экспозэ канцлера Лютэра.

Новы нямецкі прэм'ер 19 студня зрабіў першае экспозэ ў Рэйхстагу.

Новы ўрад будзе вясьці далей палітыку адраджэньня Нямеччыны, распачатую ўрадам Маркса, шукаючы апоры ўва ўсім парляманце.

Праўнай падставай ураду прэм'ер урачыста абвяшчае Рэспубліканскую Канстытуцыю Нямеччыны, і ўсялякія спробы яе зьмены незаконнымі спосабамі будзе лічыць—дзяржаўнай здрадай. Але ўрад падтрымае кожную ініцыятыву зьменаў законным шляхам паасобных артыкулаў гэтай канстытуцыі, якія будуць мець мэтай урэгуляваньне адносінаў паміж складовымі часткамі саюзнай рэспублікі.

У загранічнай палітыцы ўрад абяцуе імкнуцца перад усім да міру, стоячы цьвёрда на грунце Лёнданскіх умоваў і пляну Доўса.

Прэм'ер заяўляе, што Нямеччына ўся ўсхвалявана адмовай саюзьнікаў выпаўніць загад Вэрсальска-Трактату—зьняць акупацыю Кельну.

Закіды кантрольнай камісіі аб невыкананьні Нямеччынай разбраеньня, якія зьявіліся прычынай адмовы ад эвакуацыі Кельна, — няслушныя. Гэта давядзена ўжо ў ноце папярэдняга ўраду да саюзьнікаў. Урад будзе старацца шляхам перагавораў дабіцца скарачэньня акупацыі.

Адносіны да Лігі Народаў новага ўраду—тыя самыя, што й папярэдняга: жадаючы ўвайсьці ў склад сяброў Лігі, урад ставіць тыя-ж варункі гэтага ўваходу, адпавядаючыя годнасьці вялікае дзяржавы.

Урад будзе рупіцца аб тое, каб ачысьціць нямецкі народ ад абвіненьня, быццам ён выклікаў вайну і—вінен ува усіх яе бедах.

Эканамічнае вызваленьне Нямеччыны, адбыўшаеся 10 студня г. г., урад выкарыстае дзеля аздараўленьня гаспадарчых адносінаў Нямеччыны — замежных і ўнутраных. Нямеччына павінна ізноў заняць сваё мейсца ў сусьветнай гаспадарцы.

У канцы прэм'ер абяцаў цэлы рад сацыяльных рэформ, — каб палепшыць палажэньне шырокіх працоўных масаў народу.

Даверые ўраду Лютэра.

22-га студня, пасьля дыскусіі над экспозэ прэм'ера, адбылося галасаваньне прапазіцыяў, выражаючых адносіны парляманту да новага ўраду.

246 галасамі проці 160, пры 39 устрымаўшыхся, прынята рэзалюцыя даверыя ўраду Лютэра.

Проці выражэньня даверыя галасавалі — сацыялдэмакраты, камуністы і часьць партыі цэнтру (з б. прэм'ера Віртам на чале). Устрымаліся — дэмакраты і гітлераўцы (нямецкія фашысты).

Сьмерць Сун-Ят-Сэна.

З Пэкіна даносяць аб сьмерці вядомага кітайскага рэвалюцыянэра Сун-Ят Сэна.

ХРОНІКА.

Арышты і біцьцё. З Радашкавіч атрымана ў Варшаве, 23. І. 25 г. а 8 г. вечара ў Белар. Пас. Клюбе Сойму тэлеграма гэткага зьместу:

Арыштаваных жыхароў вёскі **Верамейкі** Радашкоўскай гміны — Піліпа Мацюту, Аляксандра Вітушку, Надзею Нестаровіч; з **вёскі Повязынь** Марыю Клюй, Кандрата і Міхася Каўрыговічаў; з **вёскі Валокі** Пятра і Кароля Дулькевічаў і жыхара **Радашкавіч** Моту Ізыгзона адправілі ў Краснае. Пры 10 гранічным баоне сьледчая паліцыя і сержанты каталі і катуюць заарыштаваных ў нялюдзкі спосаб. Частка заарыштаваных здадзена сьледчаму судзьдзі — у Вілейцы памёр ад катаваньня мельнік з Сыцавіч Антоні, невядомы чалавек.

Уласаў сэнатар, Луцэя Дулькевіч, Антоні Бакун.

„Весткі з Лукішак“. Як даведаліся радня і знаёмыя пра сваіх радных—вязьняў Лукішскага вастрогу, дык у апошнім часе дзеюцца рэчы, каля якіх цяжка прайсьці моўчкі.

Гэтак нядаўна у гэтым вастрозе памёр жыхар в. Лапезіна, Дзізен. пав., Празароцкай вол., нейкі Булах, які быў арыштаваны ў восені 1922 г.. як абвінавачаны ў забойстве. Здаровы мушчына, Булах, відаць, ня вынясь „łagodnego“ рэжыму (мо' і ад „баданьняў“) і за дзесяць дзён да суду памёр.

Там-жа сядзіць нейкі Браніслаў Русінскій — жыхар Празар. вол. Русінскій быў арыштаваны ў красавіку 1922 г., як абвінавачаны ў антыдзяржаўнай дзейнасьці, ці ў прыналежнасьці да банд Балаховіча, сядзіць ужо бяз суду блізка тры гады. Праўда, нядаўна суд меўся адбыцца, але на суд не зьявіліся сьведкі, і няшчасны ізноў сядзіць і колькі яшчэ будзе сядзець— мо' і са тры гады.

Брат Б. Русінскага, які меў сьвіданьне з вязьням, казаў, што не пазнаў апошняга. З прыгожага, здаровага, хлапца Б. Р. зрабіўся зусім старым.

Жыхарка м. Дзісны, Надзея Нікіфароўская (аб якой пісалася у **№ 1** „Беларускай Долі“), як і прадбачысася, ня вынесла ня толькі шасьці гадоў „ciężkiego“, але ўжо на другім месяцы адбываньня сваей кары захварэла і знаходзіцца ў вастрожнай бальніцы.

Пане Тугутт — ці чуе аб гэтым вашая вастрожная камісія, ці відзела яна тых вязьняў, што па тры гады сядзяць бяз суду і, не дачакаўшыся яго, паміраюць? Ці відзелі і чулі гэтае вашыя францускія прыяцелі? Напэўна не—і ня чулі і ня відзелі — бо ім і не паказалі.

„Шпіёнская афэра на „Крэсах“. „Dz. Wil.“ піша аб раскрыцьці шырока разгалінёнай шпіёнскай арганізацыі ў Наваградчыне. У склад арганізацыі быццам уваходзілі браты Ліпнеўскія з Каменя, Дамінік Чыжык і інш., якія быццам мелі зносіны з Менскам. На кузьні бр. Ліпнеўскіх ня толькі папраўлялі аружжа для дывэрсантаў, але і... рабілі фальшывыя 50 грашоўкі...

Неяк быццам ня зусім паважна выглядае гэтая вестка аб „кузьні“, якая ня толькі правіць рулькі стрэлбаў, але і служыць „mennicą“—„манэтным дваром“ для бандытаў на „Крэсах“.

50 грашоўкі, зробленыя ў кузьні...– гэта трэба запісаць у тую біблію дрэнных і агідных „кур'ёзаў“, якая ўжо мае не адзін дзесятак страніц...

Арышт камуністкі на граніцы. „Rzeczpospolita“ паведамляе, што 23 студня на вялейскім адрэзку арыштавана ўрадоўка Г. П. У. з Масквы, Іоанна Бот, ці Скатоўская, якая старалася перайсьці граніцу. У арыштаванай знойдзены абшырны кампрамітуючы матэрыял.

„Dz. Wil.“ сьцьвярджае, што, зьвярнуўшыся да мясцовых уладаў, ён не атрымаў ад іх пацьверджаньня весткі.

Пробная трывога ў Вільні. Камісар Ураду паведамляе насяленьне Вільні, што ў блізкім часе мае быць зроблены ў месьце 3 пробныя ваенныя трывогі, якія пачнуцца з гарматнімі стрэламі.

Гэтым даводзіцца да ведама паважаных падпішчыкаў, што дзеля тэхнічных прычын пераводы на грошы трэба адрасаваць не на імя рэдактара, а проста на Адміністрацыю газэты „Беларуская Доля“.

паняцьце аб маштабе гэтага зьезду, можам сказаць, што адна цэнтральная палатка была зроблена з вытканага рукамі, як загадываў Ганді, палатна на—15,000 мейсцаў! 4,000 мясцовых дзяўчат і хлапцоў ахвераваліся ўслугоўваць гэтым гасьцям з усей Індыі. 500 „ахвотнікаў“ утрымлівалі лад, як „нацыянальная міліцыя“ зьезду...

Гэты вялізарны кангрэс першым чынам—аднагалосна — голасам запраўды ўсяго індыйскага народу!—пастанавіў:—патрэбаваць ад англійскага ўраду безадкладнага звальненьня з вастрогу Ганді.

І вось,—пад уплывам, з аднаго боку пératварэньня адраджэнскага руху ў больш небясьпечныя стыхійныя формы, а з другога—пад націскам гэтай выразнай праявы арганізаванай індыйскай усенароднай волі, — англійскі ўрад уступіў... Кангрэс трываў ад 28 сьнежня 1923 г. да 3 студня 1924 г., а ўжо 5 лютага Ганді быў звольнены з вастрогу — быццам з прычыны хваробы.

Гэты нацыянальны кангрэс яшчэ раз пацьвярдзіў усю праграму англійскага байкоту Ганді— так-званага „трайнога байкоту“: байкоту англійскай школы, ангійскіх судоў і іншых урадавых установаў—разам з парлямантам і — байкоту англійскіх тавараў.

Аднак-жа, можа, ці то два гады жыцьця ў англійскім вастрозе, ці якія другія прычыны, зрабілі тое, што англійцы быццам адзяржалі пэўную „маральную перамогу“ над Ганді асабіста. Ён, выйшаўшы з вастрогу, заявіў, што адмаўляецца ад тактыкі, якая адкідала супрацоўніцтва з англійцамі.

Можа, гэтую новую асабістую эвалюцыю трэба паставіць у сувязь з новым англафільскім напрамкам сярод вярхоў індыйскай інтэлігенцыі, з знамянітым Рабіндранатам Тагорам на чале, які не адкідае цалком эўрапэйскай культуры, але жадае яе пératварэньня арганічна і самастойна ў самабытныя індыйскія формы. Але гэтая „маральная перамога“ Англіі мела другі, шмат менш карысны для англійцаў рэзультат: калі Ганді быццам перайшоў у лагер прыхільнікаў Англіі, **дык якраз тады народныя масы адыйшлі** ад самага Ганді.

Гэта і ёсьць вялізарнай вагі і важнасьці палітычны факт усіх апошніх англа-індыйскіх падзей...

Апошнія весткі з Індыі сцьвярджаюць, што нацыянальна-народны вызваленскі рух, так сказаць, перакаціўся, як вялізарная хваля на моры, цераз галаву свайго дасюляшняга правадыра Ганді. З яго праграмы і пропаведзі народны рух прысвaівае цяпер толькі іх найбольш **актыўныя** мамэнты.

На чародным і апошнім нацыянальным кангрэсе ў Індыі **пасыўная тактыка Ганді ўжо не здабыла большасьці... Месца Ганді** многалетняга правадыра і вучыцеля **заняў цяпер** яго вучань, адрокшыся ад яго вучэньня; гэта—**правадыр радыкальнай апазіцыі—Дас...**

Дас ставіць у аснову барацьбы з англійцамі не пасыўныя мэтады Ганді,—не яго тры знамянітыя „non-non-non“, а выпрацаваныя ўсей эўрапэйскай нацыянальнай і клясавай барацьбой мэтады **рэвалюцыйнай барацьбы**.

Яшчэ ў канцы мінулага году ў газэтах зьявілася вестка, быццам Ганді зьбіраецца ў Бэрлін, дзе яму мае зрабіць урачыстае спатканьне галава радавай місіі Крэстінскій.

Што расейскія бальшавікі працуюць і маюць доступ і ўплывы ў Індыі, гэта ні для каго не сакрэт. Ёсьць вестка, што Ганді знаў асабіста Леніга і нават вёў з ім перапіску. Але, як відаць з толькі што пададзенай у газ. „Сегодня“ весткі, Ганді на запросіны радавага ўраду — прыехаць у Расею, каб на мейсцы пазнаць мэтады барацьбы, якія маглі-б быць яму карысны ў яго дзейнасьці ў краю,—адказаў рашучай адмовай. Дык ні ў Нямеччыне Ганді ня быў, ні ў СССР не паехаў.

Але, як відаць з трывогі англійскага ўраду, уплывы бальшавікоў у Індыі растуць.

Можна думаць, што новы правадыр індускага народу. Дас, ня будзе гэткім нявэтлівым, адносна бальшавікоў.

Сваей барацьбой, сваей перш „фізычнай расправай“, а пасьля „маральнай перамогай“ над Ганді англійцы зрабілі сабе вельмі сумлiўную ўслугу: рух, які Ганді стрымліваў, нармуючы яго маральна, пайшоў іншым шляхам.

І праўду піша адзін аглядчык гэтых падзей, што „ў Індыі пачалася новая эра, вельмі грозная для англійскага панаваньня — ня толькі ў Індыі, але мо' і наагул на Усходзе“. А мо' — і ў сусьвеце, дадамо мы.

„Паражэньне Ганді і перамогу Даса бальшавікі могуць лічыць **сваей** вялікай перамогай — і страшэнным паражэньнем Англіі ў Азіі“.

„Ангійцы,—піша ён далей,—ня ўмелі ацаніць Ганді, якога-то садзілі ў турму, то аб'вяшчалі вар'ятам“. Можа і так... Але народ індускі добра ацаніў свайго правадыра, які ў сваей асобе выявіў **неабходны падгатаваўчы перыад** вялікай барацьбы за нацыянальна-палітычнае вызваленьне. Як бывае заўсёды, народ, можа, й не пераросі свайго правадыра-прарока, не пайшоў **вышэй** за яго, але пайшоў **далей** ад таго мейсца, на якім спыніўся ён.

Народ запамятае ўсё, што было ў навуцы вялікага, карыснага для яго душы; запамятае і прысвоіць перад усім усё тое, што зьявілася тым зярном, з якога вырасла новая **актыўная фаза вызвольнага народнага руху.** Запамятае і яго дагэтуль, праўда, яшчэ ня зьдзейсьніўшыяся прароцтвы аб тым, што—праз 9, то праз 11 месяцаў англійцаў у Індыі ня будзе. Бо ў актыўнай практычнай барацьбе зразумее, што гэты дзень—шмат далйшы.

Запамятае цяпер—у новай **фазе Даса**—і тую баявую формулу Ганді, што „канец Англіі ў Індыі будзе тады, калі 10 мільёнаў індусаў будуць мець аружжа і будуць умець валадаць аружжам“.

В.

Шчырае прызнаньне.

Шчырае прызнаньне. У сувязі з частымі заявамі рэдакцыі абшарніцкае газэты „Słowo“, быццам у беларусаў няма падручнікаў дзеля навукі ў школах пабеларуску,—дырэктар віленскае беларускае гімназіі, грам. Астроўскі, паслаў у гэную рэдакцыю пісьмо з далучэньнем сьпісу ўжываных беларускіх падручнікаў у ліку 43 і прыгатаваных да друку, але не надрукаваных з прычыны фінансавых перашкод, у ліку 10. Грам. Астроўскі, наіўна думаючы, быццам паны з „Słowa“ пішуць свае баламуцтвы з прычыны „фальшывых інфармацыяў“, а ня дзеля злой волі,—прасіў рэдактара „Słowa“ надрукаваць гэны сьпісак дзеля „спраставаньня“ нязгодных з праўдай інфармацыяў.

Рэдакцыя „Słowa“, **ведама**, сьпіску не надрукавала, толькі вырвала пару назоваў падручнікаў і зрабіла зусім сьвядомы і бясспрэчны **фальш**, бо, гаворачы аб лемантарох, альгебры і... сьпеўніку, зрабіла такую міну, як-быццам гэта—ўсё! Тымчасам, як відаць з сьпіску, каторы тут паўтараем, беларусы маюць падручнікі ў роднай мове **па ўсім прадметам школьнае навукі**. Гэта „Słowo“ з поўнай сьвядомасьцяй **укрыла ад сваіх чытачоў, ашуківаючы іх** яшчэ адзін лішні раз.

Сваю заметку ў **гэтай** справе ў № 20 „Słowo“ канчае славамі:

„Мы самі—спольшчаныя ад вякоў беларусы, хоць і польскія патрыоты“.

Гэта і відаць: так паступаць, як пастуціла рэдакцыя „Słowa“ ў гэтым выпадку, могуць заправды хіба толькі **рэнэгаты!**

Дзякуй ім усё ж такі за шчырае прызнаньне, хто яны...

Вось сьпісак беларускіх падручнікаў, надрукаваць якія адмовілася „Słowo“:

1. Б. Тарашкевіч—Беларуская граматыка; 2. Я. Лёсік—Пачатковая беларуская граматыка; 3. Я. Лёсік—Сынтаксыс беларускае мовы; 4. Я. Лёсік—Правапіс беларускае мовы; 5. Я. Станкевіч—Беларускі правапіс; 6. Л. Гарэцкая—„Зорка“. Першая кніжка пасьля лемантара; 7. А. Некрашэвіч—Беларускі лемантар; 8. Л. Гарэцкая—„Родны край“ ч. II., Хрыстаматыя; 9. Л. Гарэцкая—„Родны край“ ч. III і IV; 10. М. Гарэцкі — Гісторыя беларускае літэратуры; 11. М. Гарэцкі—Хрыстаматыя беларускае літэратуры; 12. Выпісы беларускае літэратуры (новы й навейшы кругабегі); 13. праф. Н. Янчук —Нарысы па гісторыі беларускай літэратуры; 14. праф. У. Пічэта—Гісторыя Беларусі ч. I; 15. У. Ігнатоўскі—Кароткі курс гісторыі Беларусі; 16. В. Остэрлёф і Шустэр—Сярэднявечная гісторыя; 17. В. Остэрлёф і Шустэр—Гісторыя новых часоў; 18. Ластоўскі—Родныя зерняты (хрыстаматыя для I кл.) лапінкаю; 19. Я. Колас—Першае чытаньне; 20. Я. Колас—Другое чытаньне; 21. праф. Кудраўскі — Гісторыя культуры; 22. Цыгельман—Арытмэтыка (тэорыя); 23. Валасковіч і Лукашэвіч—Арытмэтычны задачнік ч. I; 24. Валасковіч і Лукашэвіч — Арытмэтычны задачнік ч. II; 25. Рак-Міхайлоўскі—Задачнік для пачатковае школы ч. I; 26. Шапачнікаў і Вальцаў—Арытмэтычны задачнік ч. I і II; 27 Валасковіч і Лукашэвіч—Мэтодыка арытмэтыкі; 28. Мількесар—Пачатковая геомэтрыя; 29. Круталевіч—Альгебра ч. I; 30. Круталевіч—Альгебра ч. II; 31. Кісялёў—Альгебра ч. I і II; 32. Трэпка-Нэканда—Аналітычная геомэтрыя; 33. Трэпка-Нэканда—Фізыка ч. I і II; 34. Кашын—Фізыка; 35. Р. Астроўскі—Космографія; 36. Грамыка—Пачатковая географія; 37. А. Смоліч—Географія Беларусі ч. I і II; 38. Зяленскі—Батаніка; 39. Малышаў—Анатомія і фізіолёгія чалавека; 40. Траяноўскі—Прыродазнаўства ч I, II і III; 41. Прот. Галінкевіч—Сымвол веры, малітвы і запаведзі з тлумачэньнем; 42. Прот. Галінкевіч—Кароткая гісторыя сьвятая; 43. Тэрраўскі—Беларускі сьпеўнік.

Сьпісу недрукаваных рукапісаў не падаем.

Пісьмо у Рэдакцыю.

Паважаны Грам. Рэдактар!

У газ. „Бел. Доля“ № 3 ад 16/I-25 г. ў артыкуле „Калі канец“ надрукавана, што ў Горадні ёсьць Камітэт Беларуск. спраў, адкрыты праз Фёдарава, у склад каторага ўвашлі Аршун і Лукашык — актывісты.

Паведамляемо, што мы абсалютна ніц ня маемо супольнага з камітэтам Фёдарава, калі ён ёсьць у Горадні, а таксама і з актывістамі.

З паваж. *Лукашык,*
Аршун.

УСЕ БЕЛАРУСКІЯ КНІЖКІ,

якія толькі выйшлі, можна даставаць:

У ВІЛЬНІ — у Беларускай Кнігарні, **Завальная 7.**

У НАВАГРАДКУ — 1) у кнігарні М. Дэлятыцкага, **Рынак 31.**

2) у кнігарні Шохора, **Валеўская 9.**

У ЛЕБЕДЗЕВЕ — у В. Тамашэўскага.

Каму дзе бліжэй, няхай там і бярэ кніжкі, бо перасылка поштай часта абыходз'цца шмат даражэй, чым каштуе самая кніжка.

Карэспандэнцыі.

Ці запраўды трывога?

(М. Радашкавічы, Вялейскага пав.).

У працягу апошніх двух тыдняў было надта горача ў нас у прыгранічным пасе на поўнач ад Радашкавіч. Разнясласе вестка сярод жаўнераў, што на савецкім баку граніцы нібы зьбіраецца вялікая група аружных людзей, з мэтай пераходу на гэты бок граніцы. Колькі было беганіны і трывогі! У дварох панскіх устаноўлена сталая варта, хоць гэтым і ня зусім здаволены жаўнеры, бо абцяжваецца іхняя праца. А тут вецер ўначы, голалёдзіцца; трудна і пешаму і коннаму. Цяжка з гэтым вартаваньнем граніцы!

Праезды.

„Хто лепш ведае“.

(З Дзісьненшчыны).

Пан інспэктар школ Дзісьненскага павету даў загад кіраўніку Празароцкае школы, каб той прадставіў яму сьпісак беларускіх вучыцялёў, якія знаходзяцца ў районе Празароцкай гміны. Што адпісаў кіраўнік школы, ня ведаем: пэўна адзначыў, што гэткіх вучыцялёў няма. Цікава — хто лепш ведае лічбу беларускіх вучыцялёў: ці кіраўнік школы (з Галілеі), які бяз году нядзеля, як у Празароках, ці Беларуская Цэнтральн. Школьн. Рада?“

Ну, але „przecież“ у Б. Ц. Ш. Р. „bolszewicy“, а тутака свой, — дык і адповедзь кароткая і ясная: у Празароцкім вокрузе школ беларускіх ня трэба! А што гэтакія вёскі, як Кульгаі, Руднікі і інш. з сотнямі дзяцей ня маюць школы, бо хочуць мець сваю родную школу, дык чы-ж пан кіраўнік „pośmie“ далажыць інспэктару? Бо тагды што? — вон са службы! Вучыцялі беларусы, моцна крычыце аб сваей прысутнасьці, — гдзе-б толькі вы ні знахадзіліся!

Зязюля.

Як жывецца беларусам.

Бельск (Падляскі).

У Бельску ёсьць 4 царквы. У трох дзераўляных адпраўляецца служба. 4-ая каменная, пабудаваная праваслаўнымі перад вайной, царква Васкрасеньня, стаіць пустая.

Рамонту гэтай царквы ўрад не дазваляе, хіба праваслаўныя далі-б падпіску, што, зрабіўшы рамонт яе, яны ня будуць спрачацца, калі гэтая царква патрэбна будзе для нейкага „другога“ абраду. I стаіць гэтая царква на Галавеску (прадмесьце), як нейкі страшны помнік запусьценьня.

5-ая царква, сабор, як быўшы пакармэліцкі касьцёл, адабрана ў праваслаўных і перароблена на касьцёл для вучняў.

Цікава, што блізка скрозь абабраныя царквы, ня гледзячы на тое, ці былі яны касьцёламі, ці не, становяцца касьцёламі для вучняў; напр.: у Лідзе і др. м. каталікі маюць два касьцёлы (з вучнёўскім). З гэтага відаць, на колькі моцна тут сярод беларусаў праваслаўе.

Аднак, астатні год перайшло на каталіцтва 400 асоб праваслаўных, і ксёндз пробашч спадзяецца, што праз якіх 14 гадоў праваслаўных у Бельску і каля Бельску зусім ня будзе.

Мяшаныя шлюбы праваслаўных з каталікамі кат. духоўная ўлада аб'явіла вясною 1924 г. няістнуючымі, калі праваслаўная старана ня прыме каталіцтва, і калі шлюб ня будзе зроблены ў касьцёле. Пачаліся ў мяшаных сем'ях сваркі, бойкі, стварылася пекла. Разышлося шмат супругаў, асіраціўшы дзяцей „на хвалу пана Бога“ і пануючага касьцёла.

Мяйсцовыя папы ня маюць абыватэльства, ня гледзячы нават на тое, што яны тут радзіліся і тут увесь час працуюць. Запужаныя сваім бясправьем, яны ня толькі што ня хочуць даваць шлюбы праваслаўным з каталікамі, але і адказваюцца хрысьціць дзяцей з мяшаных сямей, нават і тады, калі бацькі гэтага дамагаюцца. Адзін настаўнік — вуніят хацеў узяць ў царкве шлюб з праваслаўнаю, і ні водзін пот ў павеце не згадзіўся іх павянчаць.

Сілу беларусаў, якія ў нас пераважна ўсе праваслаўныя, найбольш можна заўважыць на праваслаўныя сьвяты і ў часе кірмашоў, калі скрозь чуецца беларуская мова і ня можна прайсьці за цеснатой па вуліцах. Аднак, ня гледзячы на гэту пераважную большасьць нашу, тут няма ніводнай беларускай школы, нават пачаткавай. Пад гэтым паглядам беларусы апынуліся ў горшым палажэньні, чым жыды, бо тыя маюць 3 пачатковыя школы: рэлігійную, у жаргоне і габрайскай мове.

Затое тут ёсьць „placówka polskości“ — гімназія, у якой зьвяртаецца галоўная ўвага на гімнастыку, на ігры і забавы. Вучням забараняецца задаваць вучыць з кніжак. Пры помачы гэўрэзіі настаўнік мусіць веду ўбіць у галаву вучняў. Пасьля лекцыяў вучні зьбіраюцца на ігры і забавы на цэлыя гадзіны, і ў іх зусім няма часу вучыцца лекцыяў. У нядзелі-ж яны водзяцца ў касьцёл, а вечарам сходзяцца з дазволу сваей ўлады на танцы. Упісовыя грошы ідуць на гімнастычныя прылады. Затое-ж прыемна паглядзець на лыдкі вучняў: яны такія круглыя і моцныя! Летам вучні адпраўляюцца ў ваенныя абозы, ізноў нямашака ў іх часу аддацца самастойнай працай ў якой кольвек навукі.

Ня гледзячы на аграмадную лічбу праваслаўных і жыдоў, у гімназіі вучыцца толькі 9% праваслаўных і 9% жыдоў. Рэлігіі праваслаўных і жыдоў не выкладаюць. Затое каталікоў вучаць рэлігіі так добра, што яны б'юць бяскарна шыбы ў царкве і чуць не да сьмерці забіваюць вучняў жыдоў. Цікава, як ксёндз прэфэкт разумее прыповесьці аб міласэрдным самараніну, калі ў касьцёле вучыць вучняў, што яны павінны іначай аднасіцца да калегаў каталікоў, іначай да праваслаўных і жыдоў? Баючыся каталікоў, праваслаўныя вучні ў часе малітвы перад і пасьля навукі хрэсьцяцца пакаталіцку!.. У часе вялікіх сьвят, як Божае Цела, іх змушаюць прымаць учасьце ў касьцельных працэсіях і г. д.

Польскай мовы ва ўсіх клясах навучае адзін толькі настаўнік, мае 36 гадзін лекцыяў і змацоўвае сваю гэўрэзію двойкамі: 50% вучняў маюць двойкі з польскай мовы! Найлепшых настаўнікаў з гімназіі, калі яны ня польскія шавіністы, гоняць вон.

Т.

Спадчына па цару Мікалаю.

(Мястэчка Мір, Нясьвіжскага пав.).

У канцы лістапада 1924 г. ў нашым мястэчку началі спаганяць падаткі і страхоўку. Езьдзілі па вуліцах: памоцнік войта, солтыс, паліцыянт і нейкі пісарышка з гміны — Петрушко. Памоцнік войта глядзеў у сьпісак і гаварыў, колькі трэба плаціць, солтыс быў за сьведку, паліцыянт як „блюститель порядку“, а самую ролю спагоншчыка выпаўняў вышэпамянёны Петрушко. Ен, як заходзіў у хату, то зараз кідаў вачамі па хаце, намечваючы, што ўхапіць. Забіралі найбольш падушкі і вопратку. Калі гэтакім парадкам абабралі палавіну мястэчка, гаспадары другое палавіны сабраліся, згаварыліся і паслалі нашаму паслу Рагулі тэлеграму, у якой прасілі ў яго абароны ад рабунку.

Начальнік Мірскай пошты не паслаў адразу гэтай тэлеграмы, але, мусіць, перш паабходзіў з ею войта, ксяндза і інш., і гэтым затрымана яна аж на 15 гадз. Дый гэта зусім зразумела: наш начальнік, мусіць, ня надта адукаваны і сваім розумам нічога ня робіць. За яго робяць усё чыноўнікі. Кажуць, што ён за царом Мікалаем быў усяго паштальёнам, а цяпер дык у начальнікі папаў. Але чаго толькі гэтыя людзі не нагавораць!

4 сьнежня вечарам прыехаў у Мір наш пасол — Рагуля. Аб сваім прыезьдзе ён паведаміў тэлеграмай. Яшчэ перад прыездам яго паявілася ў Міры некалькі „шпікоў“, якія паднялі на ногі ўсю паліцыю; дык вечарам па вуліцах хадзілі ўзброеныя паліцыянты і разганялі тых, хто сабіраўся кучкамі. Пасол Рагуля заехаў да аднаго гаспадара, куды сабралася трохі народу, каб яго паслухаць. Усе з зацікаўленасьцю слухалі свайго пасла, які гаварыў аб тым, што трэба зьменшыць падатак і страхоўку, гаварыў аб адкрыцьці беларускай школы, аб перавыбарах войта, гмінных рад і інш.

На другі дзень, г. ё. 5 сьнежня, п. Рагуля на рынку прамаўляў перад сабраўшымся народам аб мэце свайго прыезду. Але хутка зьявілася паліцыя з „шпікамі“ і пачала разганяць народ. Тут вельмі паказаў сябе камандант мірскай паліцыі, Рамановіч. Як галодны воўк, накінуўся на народ, штурхаў кулакамі ў плечы, шабляю пад бок, лаяўся, называў бандытамі, хамамі і, здавалася, хацеў усіх жыўцамі паглытаць. Апрача лаянак, кулакоў і шаблі, ён пусьціў у ход і грозьбы, як напрыклад: „Пачакай, хаме, я з табой пагавару заўтра“. З усяго было відаць, што Рамановіч хацеў, мусіць, зрабіць добрае ўражаньне на „шпікоў“, даць прыклад паліцыянтам, якія былі неяк троху „ленаваты“.

Народ разыходзіўся вельмі неахвотна, усім хацелася яшчэ паслухаць свайго пасла, але прыйшлося пакарыцца энэргіі п. Рамановіча.

Гэты самы п. Рамановіч служыў за царом Мікалаем прыставам, а цяпер, ня гледзячы на тое, што праваслаўны, трымаецца на гэткай пасадзе, бо... мусіць добры.

Вій.

Водгаласкі бандыцкіх нападаў.

(З Косаўшчыны).

Незадоўга пасьля нападу бандытаў на цягнік каля ст. Лясной, Косаўскі староста зьявіўся ў войта Косаўскае гміны, і, адабраўшы ў яго ўсе дакуманты, заявіў, што: „болей пан войтам ня будзе, бо брат твой кіраўнік беларускага пасольскага сэкрэтар'яту, дый знаходзіцца ў „партыі“.

Войт-ж, у „благонадёжнасть“ каторага ня верыў пан староста, быў п. Юрашчык (?), баяцца каторага пану старасце, здавалася-б, ня было чаго. Гэта быў той самы войт, які не хацеў засьведчыць подпісаў сялян на жаданьні беларускай школы.

Вот дык так!.. „Нашы“ паны старасты ня вераць і войтам, якіх самі выбіраюць па свайму смаку.

Напрасна, відаць, п. Юрашчык (?), уапошні час перад сваімі выбарамі, жыў (?) добра з паліцыяй, а пасьля так сумленна выслужываўся „начальству“, забываючыся на прыказку:

„Пану верна ня служы, жонцы праўды не кажы, а чужога ня мей за сваё“.

Птушка.

Прапаў чалавек.

(Слонімшчына).

У аднэй з недалёкіх ад Турца вёсак быў дурны хлапец, Мікалай Кеда, якога некалькі месяцаў назад паліцыя забрала, каб завязьці ў Слонім у Р. К. U., якое перад тым яго ад вайсковай службы звольніла. Родныя гэтага ненармальнага хлапца, зьдзіўленыя такой доўгай яго адсутнасьцю, справіліся, гдзе ён служыць. Аказалася, што і цяпер ён ад вайсковай службы звольнены.

Выходзіць, што забраць з дому забралі, але падумаць аб тым, ці заедзе ён сам дамоў, не падумалі. А гэта быў адзін з тых, якія патрапяць дамоў толькі тады, калі відзяць сваю вёску. Сваякі ўсе лапці патапталі, ходзячы на пастарунак, каб паліцыя рупілася яго шукаць, але пра яго ані слуху, а ні духу.

В. П.

Рэдактар Выдавец **Антон Пракапеня.**

Друкарня **Н. Левін і Сын**, Вільня, Нямецкая 22.